

Andrzej F. Dziuba

"Josepha Ratzingera nauka o Kościele", Grzegorz Bachanek, Warszawa 2005 : [recenzja]

Studia Theologica Varsaviensia 44/1, 254-257

2006

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

W całości książki łatwo można zauważyć zasadność sformułowania autora ze wstępu, który pisze: *autor koncentruje się natomiast na próbie znalezienia podstawowych wyznaczników pokuty w oparciu o analizę teologiczno-moralną dynamiki niewoli i wyzwolenia zarysowanej w Biblii* (s. 20). Kategoria ta została umiejętnie ukazana, ale czy do końca twórczo przemodelowała jej wizję wobec grzechu? Jest to trudne zadanie i w zasadzie dotykane w wielu tekstach, ale nadal nie stanowiące kompleksowej propozycji. Wkład ks. dr. J. Bramorskiego jest tutaj znaczący. Dobrze, że schematycznie przybliżają to streszczenia oraz spisy treści w językach obcych.

Praca została przygotowana niezwykle starannie od strony edytorskiej. Mimo to jednak zauważa się m.in. brak w wykazie skrótów „PPK” czy nieliczne błędy literowe. Niezbędna byłaby zatem stosowna korekta.

Ważnym atutem prezentowanego dzieła jest obfite sięganie do nauczania kościelnego, i to nie tylko w schemacie bibliograficznym, ale jako twórczego elementu prowadzonych analiz badawczych. Zwłaszcza obecna jest całość nauczania soborowego oraz jego odniesienia do wielu szczegółowych późniejszych dokumentów wykonawczych, tak doktrynalnych jak i liturgicznych. Oczywiście wiodące jest tutaj nauczanie Ojca św. Jana Pawła II, które w sposób zasadniczy rozwija i pogłębia myśl Vaticanum II. To właśnie myśl Jana Pawła II sprawia, że prawda o wyzwalającej mocy pokuty chrześcijańskiej jest bardziej dynamiczna, zrozumiała oraz twórcza.

Bp Andrzej F. Dziuba

Ks. Grzegorz Bachanek, *Joseph Ratzinger nauka o Kościele*, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Warszawa 2005, ss. 242.

W szerokiej refleksji teologicznej szczególne miejsce zajmuje eklezjologia. Dotyka ona spełniającej się w ziemskim pielgrzymowaniu wspólnoty Kościoła. Wspólnota ta chciana przez samego Jezusa Chrystusa, i to z określeniem także niektórych jej elementów zewnętrznych, podpadać może w teologii różnym, bardziej szczegółowym dyscyplinom, czy wręcz nurtom, czy nachyleniom badawczym. Taka społeczność w wymiarze zewnętrznym, rozeznana może być zatem i przez inne nauki, np. psychologię, socjologię, statystykę, historię czy politykę.

Szczególnego namysłu nad Kościołem podejmował się często kard. J. Ratzinger, i to przy różnych okazjach oraz w różnych kontekstach. Można jednak odnieść wrażenie, iż wyjątkowo chętnie sięgał do tematyki eklezjologicznej.

Owoce jest ogromna liczba jego publikacji książkowych oraz artykułów, wykładów, konferencji czy rozważań. Nie można wreszcie pominąć jego ducha który nie zapisany zaistniał i nadal owocnie oraz twórczo oddziałuje nie tylko w Kościele.

Obecnie próbę przybliżenia poszukiwań eklezjologicznych kard. J. Ratzinger a podjął ks. G. Bachanek w ramach przygotowanej pod kierunkiem o. prof. dr. hab. J. Salija, rozprawy doktorskiej przedstawionej na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie.

Całość rozprawy otwiera spis treści (s. 7), słowo od wydawcy, w którym zasadniczą część stanowi fragment recenzji doktorskiej ks. prof. dr. hab. H. Seweryniaka (s. 9-10), wykaz skrótów (s. 11) i stosunkowo obszerna bibliografia (s. 31). Ta ostatnia podzielona została na pięć zasadniczych bloków: 1. Źródła; 2. Pisma Ojców i Doktorów Kościoła oraz dokumenty Magisterium Ecclesiae; 3. Opracowania; 4. Literatura przedmiotu; 5. Literatura pomocnicza. Warto jeszcze dodać, że źródła podzielone zostały na pisma eklezjologiczne Kardynała oraz oddzielnie wydzielono polskie przekłady tych tekstów.

Natomiast treściowo studium otwiera metodologicznie interesujący wstęp (s. 33-39). Z kolei zasadniczy korpus pracy podzielony został na cztery dość obszerne rozdziały oraz podsumowujące zakończenie (s. 235-240). Na końcu zamieszczono jeszcze streszczenie w języku niemieckim (s. 241-242). Jest ono ważnym uzupełnieniem, m.in. w kontekście prezentowanego autora oraz jego myśli eklezjologicznej.

Pierwszy rozdział nosi tytuł: „Eklezjalność Bożego zamysłu zbawczego” (s. 41-84). Wskazano tutaj najpierw na samo założenie Kościoła. Z kolei poddano analizie trzy wielkie określenia używane stosunkowo często na określenie Kościoła: Lud Boży, Ciało Chrystusa i Oblubienica oraz Świątynia Ducha Świętego.

„Sakramentalna struktura Kościoła” to tytuł kolejnego rozdziału (s. 85-131). Staje on jako „wielki powszechny sakrament”. Zresztą sakramentalna jest sama struktura Słowa Bożego. Autor ukazuje znaczenie sakramentów jako źródeł łaski. Wreszcie analizuje słynne określenie: „Eucharistia fecit Ecclesiam”.

W kolejnym rozdziale ukazano urząd w Kościele (s. 132-189). Wskazano najpierw na chrystomorficzny charakter duchowego urzędu. Kościół ma ustrój episkopalny. Oddzielnie ukazano prymat papieża i kolegialność biskupów. Współcześnie, i nie tylko, jawi się wiele pytań o możliwość nowego ustroju Kościoła. W rozdziale tym zaprezentowano także problem współpracy i konfliktów teologii i urzędu w Kościele.

Ostatni rozdział opatrno tytułem: „Dynamiczny charakter wspólnoty kościelnej” (s. 190-234). Najpierw jakby narzuca się uniwersalizm wspólnoty kościelnej. Idąc dalej zauważa się, że Kościół jest wspólnotą wspólnot. Autor zauważa szcze-

gólność chrześcijańskiego braterstwa. Oczywistym wydają się końcowe uwagi o eschatologicznym ukierunkowaniu wspólnoty Kościoła.

Niniejsza publikacja nabiera nowego wyrazu oraz znaczenia teologiczno-duszpasterskiego w kontekście faktu wyboru kard. J. Ratzingera do urzędu papieskiego. Jego dawne nauczanie, dziś już widziane z perspektywy Benedykta XVI, nabiera w tej opcji innego rozeznania i zapewne konsekwencji teologicznych oraz pastoralnych. Oczywiście, ważnym jest dostrzeżenie różnic nie tyle treściowych co przede wszystkim eklezjalnych. Oto obecnie miejsce kard. J. Ratzingera jest zupełnie inne w Kościele, a także i w świecie.

Zaprezentowane nauczanie wyraźnie wskazuje na niezwykłą odpowiedzialność kard. J. Ratzingera za Kościół, której był zawsze żywo świadomy. Wybrzmiewa ona tak z perspektywy znakomitego teologa, jak przede wszystkim z perspektywy biskupa, niosącego hierarchiczną odpowiedzialność. Widzi on jednak wyraźnie miejsce dla obu poziomów odpowiedzialności za Kościół, bez ich konfliktu, a z możliwością harmonijnej współpracy i zaangażowania w świadectwo wiary.

Prezentowane opracowanie, tak całościowe i stosunkowo zwarte tematycznie, będzie zapewne cenną pomocą dla głębszego zrozumienia nauczania kard. J. Ratzingera, a w pewnym sensie i aktualnego nauczania Benedykta XVI. Są to oczywiście różnice odpowiedzialności eklezjalnej. Ale jednak przecież jest to ciągle mowa o tym samym jedynym Kościele Jezusa Chrystusa.

Trzeba mocno podkreślić, że studium ks. G. Bachanka może być bardzo przydatne w analizie wielu tematów żywo obecnych we współczesnej teologii moralnej. Przecież dyscyplina ta, jedna z najważniejszych w przekazie orędzia ewangelicznego, uprawiana jest we wspólnocie Kościoła oraz adresowana do ludzi Kościoła, a także staje się pewnym wyzwaniem etyczno-moralnym dla świata. Nadanie jej wyraźniejszego ukierunkowania eklezjalnego może być ważnym elementem jej pogłębienia i lepszej oraz bardziej twórczej odpowiedzi wobec współczesnych wyzwań kulturowych i cywilizacyjnych.

Cenny w pracy jest szeroki zestaw bibliograficzny, zwłaszcza pisma kard. J. Ratzingera, w tym oddzielnie w polskich przekładach. To ostatnie zestawienie mimo wszystko wygląda imponująco, zwłaszcza że wielu nie posiada zupełnie świadomości, iż tak wiele prac zostało przełożonych na język polski i jest dostępnych w postaci książek oraz artykułów. W całość zestawienia bibliograficznego, a także i w przypisach, zakradło się sporo nieścisłości, niekonsekwencji czy błędów. Przykładowo można wskazać na skrót, których nie zastosowano w zestawieniu, opisy czasopism czy stosowanie „w”. Wydaje się, że odpowiednie korekty by-łyby oczekiwane.

W książce ks. G. Bachanek eklezjologia kard. J. Ratzingera wybrzmiewa niezwykle dynamicznie i twórczo. Niesie ona w sobie pilne i wręcz usilne nie tylko

patrzenie na Kościół, jako zewnętrznego obserwatora, ale przede wszystkim perspektywę bycia jego żywą częścią. To zaś wielokrotnie zmienia całą perspektywę i Kościół jawi się bardziej obiektywnie oraz kompleksowo. W niej zapewne należałoby widzieć i inne zagadnienia tutaj potraktowane bardzo ogólnie, np. ekumenizm, liturgia, dialog z Judaizmem. Te zagadnienia obecnie stały się szczególnie praktycznymi wobec posługi papieskiej Benedykta XVI. Będą one wybrzmiewać jako wręcz newralgiczne wobec społeczności całego chrześcijaństwa oraz innych wspólnot religijnych.

Śluzna jest, przywołana w słowie od wydawcy, uwaga ks. prof. dr. hab. H. Seweryniaka, jednego z recenzentów: *W czterech rozbudowanych rozdziałach rozprawy ks. Bachanek opracował niezwykle bogaty i różnorodny kompleks zagadnień, składających się na całość eklezjologii kard. Ratzingera: od eklezjalności Bożego zamysłu zbawczego, przez sakramentalną strukturę i urząd w Kościele, aż po problematykę dynamicznego charakteru wspólnoty eklezjalnej. Jest to opracowanie bardzo wysokiej próby, zdradzające rzetelne przygotowanie i doskonałą znajomość badanej problematyki* (s. 10).

Nauka o Kościele kard. J. Ratzingera zaprezentowana przez ks. G. Bachanek pozwala czytelnikom oraz badaczom jeszcze bardziej przybliżyć się do bogactwa przemyśleń eklezjologicznych omawianego autora. Kościół jest i pozostanie dziełem Bożym, zapoczątkowanym w Jezusie Chrystusie, a zaofiarowanym człowiekowi. Takim Kościół pozostanie na zawsze w swej prawdzie teologicznej, ale to nie pomniejsza w niczym potrzeby dalszej teologicznej refleksji, ku jego głębszemu zrozumieniu oraz przeżywaniu indywidualnym oraz wspólnotowym. W to dzieło znakomicie wpisał się kard. J. Ratzinger, a umiejętnie starał się to ukazać ks. G. Bachanek.

Bp Andrzej F. Dziuba

Jacek Nowak, *Prawo w służbie wydarzeń zbawczych. Zarys prawodawstwa liturgicznego*, Pallottinum, Poznań 2004, ss. 132.

W 2004 r. ukazała się, wydana staraniem Pallottinum, praca ks. Jacka Nowaka, zatytułowana *Prawo w służbie wydarzeń zbawczych. Zarys prawodawstwa liturgicznego*. Autor, znany z kilku pozycji książkowych i szeregu artykułów wydawanych w różnych polskich czasopismach teologicznych, związany jest z naukowym środowiskiem UKSW, a także pełni funkcję sekretarza Komisji Episkopatu Polski ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów.